

12 september 1916

Twee jaar Duitse post in België.

Op 6 september waren er twee jaar verlopen sedert in het bezette gedeelte van België een Duitse post- en telegraafadministratie werd ingesteld. De officiële Deutsche Verkehrszeitung van 8 september vindt hierin aanleiding om, wat de postdienst betreft, uiteen te zetten, hoe er geleidelijk een toestand is verkregen, die gelijk staat aan die in vreedstijd, behoudens natuurlijk de door de oorlog geboden beperkingen.

Tot aan het voorjaar van 1915 had zich het Duitse postwezen met behulp der van de grote poststeden uigaande verbindingen in zover ingang verschaft, dat binnen België overal in stad en land de mogelijkheid van het briefverkeer evenals voor het uitbreken van de oorlog weer hersteld was. De inrichting van Duitse postkantoren in de minder belangrijke plaatsen, waar vroeger Belgische bestaan hadden, volgde daarna geleidelijk. Hun aantal bedroeg einde april 1915 209, einde juli 1915 384, einde oktober 1915 516, einde januari 1916 741, einde april 1916 1200.

De 80 grootste postkantoren hebben Duitse directeurs, de overige Belgische. Doch ook deze postkantoren werken alleen volgens de Duitse verkeersvormen. Het dichtst is het net der postkantoren in de nijverheidsstreken van Bergen, Charleroi, Namen en Luik, 148 postkantoren omvat het postdistrict Bergen en meer dan 100 ieder zijn de postdistricten Charleroi, Namen en Luik toegedeeld.

De schrijfwijze van de Belgische gemeenten is thans door de gouverneur-generaal als volgt geregeld. Voor de steden en dorpen van het Vlaamse gebied zijn de Vlaamse vormen in plaats van de Franse getreden; slechts voor plaatsen, die in Duitsland met Duitse

namen bekend zijn, zoals Brussel, Lüttich, Mecheln, Löwen enz., zijn deze namen in de eerste plaats of in plaats van de Vlaamse of Franse aanduidingen behouden geworden.

De brievenbestellings- en de buslichtingsdienst is aanzienlijk uitgebreid geworden.

Er vindt thans op werkdagen 1 maal een briefbestelling plaats bij 681 postkantoren, 2 maal bij 461, 3 maal bij 36 en 4 maal bij 22 postkantoren. Een buslichting eenmaal daags bij 627 postkantoren, 2 maal bij 485, 3 maal bij 53, 4 maal bij 14, 5 maal bij 11 en 6 maal bij 10 postkantoren.

De tarieven voor brieven in het binnenlandse Belgische verkeer zijn sedert 1 juni 1916 van 10 tot 15 centiem en voor briefkaarten van 5 op 8 centiem verhoogd geworden. Het werd ongerechtvaardigd geacht in België goedkope tarieven te laten bestaan, terwijl in Duitsland op 1 augustus ll. een verhoging in werking zou treden en ook andere landen onder de druk der omstandigheden hun posttarieven verhoogden.

Op 1 februari 1916 is het moratorium buiten werking gesteld, dat toen 18 maanden van kracht was. Ter ondersteuning van de voor dit doel door de landsregering getroffen maatregelen werd van de zijde der post op 1 maart 1916 de postkwitantiedienst in het leven geroepen. Gelijkijdig werden de postbeambten gemachtigd bij wissels tot 1000 frank bij gebreke van betaling protest aan te tekenen. Het verkeer is van het begin af zeer levendig geweest. In maart kwamen reeds 9000 postkwitanties voor, in juni is dit getal verdubbeld, zodat met zekerheid aangenomen kan worden, dat dit verkeersmiddel zich ook verder sterk zal ontwikkelen.

De Duitse vorm van het postverrekeningsverkeer, die van de vroegere Belgische afwijkt, heeft zich volkomen burgerrecht verworven en omvat meer dan 73.000 stuks afzonderlijke invorderingsposten per maand. De aanvankelijke afkeer voor de Duitse bedrijfsvormen is overwonnen.

Het postwisselverkeer heeft thans een hoogte bereikt, die zelfs die tijdens de vrede overschrijdt. Ook naar en van het buitenland neemt het sterk toe. De uitbetaling der postwisselbedragen, die volgens de Belgische wijze eerst alleen aan de postloketten plaats vond geschiedt thans veelvuldig door de bestellers. Deze inrichting wordt door de bevolking zeer op prijs gesteld, daar zij een winst aan tijd en werk betekent.

Ter bevordering van het betalingsverkeer zonder baar geld wordt op 16 september als laatste diensttak de postcheque- en girodienst binnen België weer ingevoerd. Deze moet volkomen opnieuw ingericht worden, omdat het tegoed uit de tijd voor de oorlog ten bedrage van 23 miljoen frank, niet op de nieuwe postchequerekeningen overgebracht kan worden, daar deze gelden door de Belgische regering buiten het land overgebracht zijn.

De op 1 maart 1916 begonnen binnenlandse pakketpostdienst, die de Belgische postadministratie niet kende, omdat het gehele pakketpostverkeer aan de spoorweg was overgelaten, vertoont na een klein begin een van dag tot dag toenemende vermeerdering. Van 2400 in maart is het verkeer tot meer dan 6000 pakketten in juni gestegen.

Ook het courantendebiet door tussenkomst van de post ontwikkelt zich gunstig.

Met de uitbreiding van de spoorwegdienstregelingen is ook de spoorwegpostdienst zeer in omvang toegenomen. Van 266 treinen wordt thans dagelijks voor het postvervoer gebruik gemaakt. Van bijzonder belang was het inleggen van nieuwe nachtsneltreinen tussen Keulen en Charleville over Laon, waardoor het postverkeer der postkantoren aan dit traject en der betrokken legers aan het westelijk front nog verder uitgebreid kan worden.

Generaal von Bissing, de Duitse gouverneur-generaal in België, heeft de hoogste prijzen voor de verkoop van gedorst koren, meel, zemelen en brood vanaf nu als volgt vastgesteld, per 100 kg:

Voor tarwe uit stapelplaats of molen geleverd 41,21 F; voor rogge id. 27,60 F; voor masteluin id. 29,90 F; voor ongepelde spelt id. 25,80 F.

Voor tarwezemelen uit de molen geleverd 22 F; voor masteluinzemelen id. 20 F; voor roggezemelen id. 18 F.

Voor tarwemeel aan bakkers of verbruikers geleverd 51,29 F; voor roggemaal id. 35,55 F, voor masteluinmeel id. 37,60 F.

Voor tarwemeel op 60 % of fijner gemalen, aan pasteibakkers geleverd 80 F.

Voor roggemaal op 60 % of fijner gemalen, aan pasteibakkers geleverd 65 F.

Voor tarwebrood aan verbruikers geleverd 0,46 F per kg.

Deze hoogste prijzen worden op 15 september van kracht.

13 september 1916

Voor de kinderen in Vrij België.

Landgenoten!

Te midden van de vele stemmen, die gedurende de laatste weken zijn opgegaan ten behoeve van de kinderen van verschillende nationaliteiten, zij het ons vergund, ook even nog de onze te doen horen, ten behoeve van een categorie, die zeker niet het minst belangstelling verdient.

Wij hebben het oog op de kinderen, die gebleven zijn in “vrij” België. Weliswaar heeft men vele reeds doen vertrekken en zijn deze liefderijk opgenomen in verschillende landen! Vooral Zwitserland heeft zich daarin onderscheiden, en honderden, ja duizenden zelfs, van deze arme kleinen, die we daar zagen aankomen, uitgeput en ellendig, hebben daar nieuwe kracht en gezondheid opgedaan, dank zij de zorg en toewijding, waarmee zij werden omringd; dank zij ook het bevoorrecht klimaat van dat vriendelijk, klein land.

Maar er blijft steeds nog een groot aantal daarginds op dat kleine stukje grond, waar een strijd wordt gestreden voor recht en vrijheid zo groots, zo heldhaftig, dat immer weer de ogen van gans de wereld zich daarheen richten. En het is niet zonder vreugde, dat wij spreken van “een groot aantal dat nog steeds daarginds is”, omdat het als het ware een toekomstbelofte inhoudt, - toch denken we niet zonder ontroering en met diepe weemoed aan hetgeen hun daar moet ontbreken.

Koningin Elisabeth in haar onbeschrijflijke toewijding, wijdt zich onvermoeid aan deze arme kleinen, zoals zij zich wijdt aan haar dappere soldaten, aan gans haar volk ... voor hetwelk zij een moeder is, in de meest nobele zin van het woord.

Van welingelichte zijde – d.w.z. uit de onmiddellijke omgeving van hare majesteit – is ons medegedeeld, dat de koningin, die met zoveel

bescheidenheid bedankte voor elk huldeblijk op haar verjaardag 25 juli jl., met dankbaarheid een zending warme winterkleden voor haar arme kleinen zal aanvaarden!

Bij het vernemen hiervan, hebben we gemeend nog eenmaal een beroep te mogen doen op de weldadigheid van onze landgenoten.

Hollanders en Belgen. Herinneren we ons dat “Eendracht maakt Macht”. Wij geven ons volkomen rekenschap, hoe oneindig veel reeds van u werd gevraagd en nog zal gevraagd worden in de toekomst, maar het is slechts een kleine gave, waarvoor we bij u aankloppen: de hulp van allen zal ons krachtig maken.

Aarzel niet ons het koperen geldstukje te zenden, zowel als de zilveren of gouden munt. Elk blijk van belangstelling in het doel dat we beogen, zal niet slechts ons met dankbaarheid vervullen, - bijdragen tot verzachting van het lot van die arme kleinen – maar vooral een getuigenis zijn van sympathie en bewondering voor de nobele vorstin, die in het uur van zware beproeving ieders hart wist te winnen.

Wij zouden gaarne aan onze zending een lijst kunnen toevoegen van namen, in groten getale – van allen, die hebben geholpen ons doel te bereiken.

Laten we hare majesteit tonen, dat haar volk, maar ook haar vrienden, steeds bereid zijn haar te steunen in haar verheven toewijding.

Wij verzoeken u vriendelijk uw gaven in geld of in natura te willen toezenden aan een der onderstaande adressen en zo mogelijk in uw omgeving kleine comités te vormen, bereid ook de kleinste gaven te ontvangen, en ons de vrucht van hun arbeid voor 1 oktober toe te

zenden. Wij zullen in de bladen verantwoording doen van elke gift ons toevertrouwd.

Laten wij, waarde landgenoten, nog eenmaal bewijzen, niet alleen dat “Eendracht maakt macht”, maar ook, dat wij verstaan te volharden in het menslievende, het goede en het grote.

A. Louise van Bevervoorde – Van Rappard - Hotel Baars, Harderwijk

Marguerite Lescarts - 122a Van Kinsbergenstraat, Den Haag

De Brusselse correspondent van de Echo Belge meldt, dat de Duitsers beslag hebben gelegd op de fondsen, die sedert de opheffing van het moratorium in de kas van de Banque Nationale de Belgique zijn gevloeid. Het is een bedrag van 600 miljoen frank.

De Duitsers hebben zich schriftelijk verbonden, dit bedrag twee jaar na het sluiten van de vrede terug te betalen en 4 procent intrest te geven.

De in beslag genomen som bestaat uit effecten, geldwaarden, Belgische en Duitse bankbiljetten.

Bovendien hebben de Duitsers alle banken aangeschreven om alle gemunt geld tegen papier in te ruilen. Om na te gaan of zulks geschiedt, eisen ze de overgave van de sleutels van de safes. De heren Carlier, directeur van de Banque Nationale d'Anvers, en Cattier, procuratiehouder der Banque d'Outremer de Bruxelles, die de overgave der sleutels hebben geweigerd, zijn in hechtenis genomen.

Uit het land van Luik.

Men meldt ons:

Ofschoon de Amerikaanse commissie, die als uitvoeringscomité het comité de ravitaillement heeft, zeer goed werk doet, ziet het er voor de bewoners, die niet over overvloedige financiën beschikken, treurig uit.

De levensmiddelen, door dit comité geleverd, kosten de gewone maximumprijs, maar de hoeveelheid of beter gezegd, het deel, dat elke persoon toekomt, is bij lange na niet voldoende voor het onderhoud en daar wringt juist de schoen. Aardappelen worden geleverd aan de gemeenten, die dan voor de distributie zorgen. Waar nu per week aardappelen werden geleverd, ging alles goed. Maar sommige gemeenten hadden de benodigde hoeveelheden voor 2 maanden opgedaan. De vroege aardappelen hielden zich echter niet en gingen bederven, zodat na enige weken aardappelnood intrad. In de winkels waren ze of niet te krijgen, of ze kostten 60 centiemen per kilo, zodat zelfs in zeer gegoede burgerfamilies meerdere dagen per week geen aardappelen op tafel kwamen en men het met brood moest doen, altijd zolang het voorgeschreven quantum werd aangevuld door brood uit Nederland. Dit is echter een maand lang uitgebleven. Menigeen stond 's middags dan ook met honger van tafel op.

Vlees is in het begin der week helemaal niet te krijgen. Spek kost 11 F per kilo, suiker 4,50 F, eieren 0,34 F, boter, ja, de maximumprijs is 6 F maar daarvoor krijgt niemand ze. De pachters beweren dat ze er geen hebben omdat ze onderhands wordt opgekocht voor 7 F en hoger. Zijn beklag indienen, als men die hoge prijzen moet betalen, doet men niet, omdat men zichzelf straft; want dan krijgt men er helemaal geen. De groene zeep kost 7 F per kilo en een stuk stuiverzeep 1,25 F;

De behoeftige Nederlanders zijn begin augustus in groten getale naar hun land uitgeweken.

Naar onze berichtgever te Havre meldt is bij koninklijk besluit een 4^e klasse ingenieurs der Belgische artillerie ingesteld.

Onze correspondent te Havre meldt dat de stad Gent deze winter vermoedelijk geheel of gedeeltelijk van gas verstoken zal zijn, zowel voor verwarming als voor verlichting. Gebrek aan steenkool en leidingmateriaal, in verband met de Duitse opvoedingen, is er de oorzaak van. Andere verlichtings- en verwarmingsmiddelen zijn evenzeer schaars.

15 september 1916

Onze correspondent te Havre seint dat de Belgische minister van financiën in een openbaar gemaakte nota protesteert tegen de beslaglegging, door de Duitsers, op de fondsen van de Banque Nationale. De ophoping van kapitaal bij deze bank verklaart de minister uit de beletselen, die de Duitsers aan het zaken doen in de weg hebben gelegd. De nota veroordeelt de handelwijze tenslotte als oplichting.

16 september 1916

Onze correspondent te Havre meldt: De ministers van binnenlandse zaken en van financiën zullen in de eerstvolgende kabinetsraad voorstellen, de vergoeding aan gezinnen van Belgische militairen – op de voet van het Franse stelsel – van 75 centiemen op 1,25 F per dag te brengen, verhoogd met 50 centiemen in plaats van 25 centiemen per kind. Voor de gezinnen, die in Frankrijk hun toevlucht hebben gezocht, zal van de vergoeding worden afgetrokken hetgeen de Franse regering hun toekent, maar de Belgische regering zal aan deze gezinnen de kosten van huisvesting kunnen vergoeden.

De Duitsers in België – Van Engelse zijde.

Londen, 16 september. Naar Reuter verneemt, heeft de Duitse regering in België beslag gelegd op 300 locomotieven, 2500 stuks van het rollend materieel en verscheidene honderden kilometers rails behorende tot de Belgische lichte spoorwegen, bekend als buurtspoorwegen. Dit is slechts een bewijs te meer van de onoprechtheid van de Duitse uitingen van sympathie voor de bevolking der bezette landen. De bedoelde spoorwegen zijn een eigenaardigheid van België. In tal van districten nemen zij de plaats in van spoorwegen met breedspoor. Als een netwerk liggen zij over het gehele land en de bevolking is voor een groot deel daarvan afhankelijk voor het vervoer van goederen en voedingsartikelen. Het beslagleggen op het materieel van deze spoorwegen is juist thans ernstig in verband met de bietenooft, die begint en die van deze spoorlijnen steeds het uiterste vergt. En het gevolg is, dat het binnenlandse verkeer en het verkeer van voedingsartikelen, nodig voor de bevolking die aan de rand van hongersnood staat, afgebroken zijn. Een paar dagen geleden heeft de maatschappij, die deze spoorwegen bestuurt, aan de Engelse regering verzocht koper, tin, olie en andere stoffen in te voeren, die voor het functioneren van de lijnen nodig zijn. Ze verzochten de Duitse gouverneur-generaal een waarborg tegen opvorderingen te geven. Hij antwoordde met de waarborg te geven, dat er op materieel, waarvan bewezen kon worden, dat het uit het buitenland was ingevoerd, geen beslag gelegd zou worden, aldus duidelijk het voornemen van de Duitsers te kennen gevend, om alle materieel, dat reeds in België was, op te vorderen. Einde juni heeft de Engelse regering aan de Belgische gezant geantwoord, dat zij bereid was de invoer van de nodige stoffen toe te laten, zodra de Duitsers een waarborg gaven, "dat er geen stoffen van dezelfde soort voortaan in België opgevorderd zouden worden en dat de eigendom van de lijnen nauwgezet geëerbiedigd zou worden over het gehele land en dat er geen rails noch rollend materieel, noch welke andere artikelen ook, aan de

spoorwegen behorend, opgevorderd zouden worden.” Het antwoord van de Duitsers, als hierboven weergegeven, is juist ontvangen.

17 september 1916

Onze berichtgever te Havre meldt: In een nieuwe nota protesteert de minister van financiën tegen de beslaglegging door de Duitsers op de fondsen der Banque Nationale en verklaart dat de Duitsers thans een miljard frank van de Brusselse banken eisen om de Duitse oorlogslening te doen slagen. Hij kenschetst deze eis als een verregaand misbruik van macht.

De stad Brussel bestraft.

Onze correspondent schrijft op 12 september:

Gisterenavond en hedenmorgen is men druk bezig geweest de muren der stad te beplakken met rode plakaten. Wat dit betekent, weten de lezers der Nederlandse bladen reeds evengoed als de Brusselaars zelf; ... een vonnis. Ditmaal is het de stad, die getroffen wordt; zie hier een niet-ambtelijke vertaling van de tekst.

Bekendmaking van de gouverneur van Brussel van 11 september 1916.

In de nacht van 6 op 7 dezer maand is er vastgesteld, dat uit verschillende plaatsen in het midden van de stad lichtsignalen zijn gegeven aan een vijandelijke vlieger. (Deze komen hier inderdaad zo nu en dan, maar wij mogen daar niet van reppen – Corr.). Bovendien hebben zich bij die gelegenheid in de straten betogingen voorgedaan.

Voor het gedeelte van Brussel, gelegen binnen de buitenboulevards (de bekendmaking somt ze met name op), voor het gedeelte van

Molenbeek, gelegen ten oosten van het goederenstation, en voor het gehele gebied der gemeente Sint-Joost, beveel ik hetgeen volgt:

1°. Van 12 tot 18 dezer maand (beide dagen inbegrepen) zullen alle publieke gemakkelikheden, als schouwburgen, bioscopen, concerten, enz., alle eethuizen, koffiehuisen, winkels, handelshuizen gesloten moeten worden om negen uur 's avonds. Uitzondering zal slechts gemaakt worden voor eethuizen, enz., die van de Kommandantur vergunning hebben verkregen langer open te blijven.

2°. Van 9 ½ uur 's avonds tot 4 u 's morgens zullen alleen op straat mogen komen personen, die daartoe een schriftelijke vergunning hebben bekomen van een Duitse overheid. Voornoemd verbod is niet van toepassing op personen van Duitse nationaliteit en op onderdanen van verbonden of onzijdige staten. Deze personen zullen hun nationaliteit moeten bewijzen met hun identiteitskaart.

Bedoeld verbod is evenmin van toepassing op beambten der gemeentepolitie in uniform, of beambten der tramwegen of der verenigingen van nachtwakers en dergelijke ondernemingen, mits zij het uniform van hun maatschappij dragen en bewijzen, dat zij beambten van die maatschappij zijn.

Inbreuk op deze bepalingen zal gestraft worden met een boete, die tot 10.000 mark kan gaan, en met gevangenisstraf van ten hoogste drie maanden, hetzij een der beide straffen met uitsluiting van de andere. Bovendien zal voor een langere of kortere tijd sluiting bevolen kunnen worden van publieke gelegenheden van vermaak, koffie- en eethuizen, winkels, enz.

De militaire bevelhebbers en rechtbanken zijn bevoegd deze inbreuken te beoordelen.

18 september 1916

Naar Holland (Karel Van de Woestijne).

Brussel, 2 september.

Vanochtend, half vijf. In de geluidloze, als dove, gevoelloze atmosfeer, onder de melkwitte lucht, die, nauw aan het opklaren, roerloos is; in het broeien der nachtwarmte, waar het wekkende ochtendkoeltje nog niet in ontwaakt, sta ik op straat reeds, uit de geniepige huisschemering, die als medeplichtig is aan mijne ongewone vroegtijdigheid, waar ieder nog rustig en voor uren slaapt.

En ik zou mezelf over mezelf verbazen: als ik om vier op en wakker wil zijn, dan begin ik daarmee, doorgaans, van de vorige avond af. Ditmaal echter is er opzet geweest; gisteren ben ik vroeg gaan slapen om tijdig op post te zijn: meer dan zevenhonderd vijftig Belgische kindertjes zouden immers vanochtend half zes naar Holland vertrekken, en, niet zonder enige jaloersheid, wilde ik daarbij aanwezig zijn; als het ware iets van mij, weze het maar een dankbaar herdenken, meegeven. En dan, ik heb de nood van dichtbij gezien, die tot deze vakantiereis, tot een verblijf in weldadig Holland aanleiding gaf; als elke Belg die wat verder ziet dan zijn egoïstische neus lang is - en zo zullen er wel niet veel meer zijn -, had ook ik mij het lot van ons volk binnen de, helaas geringe, mate van mijn kunnen aangetrokken, en daarbij gezien wat een weldaad het kon worden voor onze kinderen, voor de toekomst van ons ras, enige weken in zuivere lucht, met voldoende voeding, door te brengen. En ook dat was aanleiding, dat ik vroeg op zou staan: ik wilde de kinderen uitgeleide doen, al was het niet verder dan tot aan het station, hun vaarwel zeggen met de hartelijke hoop dat ze in het vriendelijke

buitenland, het buitenland van vrienden, gezondheid en sterkte mochten vinden.

Ge stelt u voor, met welke vreugde vernomen werd, dat een aantal kinderen naar Holland zouden kunnen gaan, buiten de bedorven lucht vol ziektekiemen, waarin zij doorgaans moeten leven, om daar een paar weken, verre van de gedruktheid waarin wij leven en die zij toch ook ondergaan, gezond en voldoende voedsel te genieten. Het was mij gegeven, van die vreugde getuige te zijn: het zijn, onder de oorlog, mijn zoetste stonden geweest.

Vanochtend dan zouden zij vertrekken. Ik liep over de wezenloos blanke, nog verlaten straat, de gesloten en als blinde huizen voorbij, en de enkele herbergen, waar het licht nog aan was en de melk- en groenteboeren, die naar de markt gaan of er van terug komen, een kop hete koffie of een verwarmende borrel gebruiken. Niemand, dan hier en daar een geeuwende politieagent, of een voddeman, die met een krom ijzer in de vuilnisbakken pikt als een nijldige kloek. Aldus, tussen roerloze en stofgrijze boompjes van een boulevard, nader ik de stad. Ineens trilt er een ijzige tocht, heel even maar, door de lucht: de eigenlijke dag die wil beginnen, het eerste levensbewegen van de aanwassende, nijvere dageraad. Het matte licht gaat wemelen. Er komt speling in het gebladerte. Vogels gaan piepen, en krakelen weldra. Dit is nog echter de dag niet van de arbeidzame mens. Tot daar plots de grond van uit de verte gaat daveren en dreunen; een groot roodgeel cyclopenoog nadert: de eerste werklidentram, die van het verste voorgeborchte naar de afgelegene bestemming en de naargeestige werkzaamheid voert. Hier en daar, aan kleine winkeltjes, worden de luiken geopend door vuile, slaperige vrouwen in nachtgewaad. Zware arbeidersstappen klinken traag en moe. En nu komen mij ook moedertjes voorbij, zorgvuldig gekapt en in de zondagse kleren; ze dragen onder de arm een dik pak in grauw lijnwaad gewikkeld; ze voeren aan de hand slepende

kinderen in het nieuw; ze zien er wel wat gejaagd uit. Hoe dichterbij het station kom, hoe meer ik er uit de zijstraten zie opduiken. Ze kijken elkaar aan met een bevreemding, waar sympathie uit spreekt. Allen volgen dezelfde weg als ik: ge vermoedt, als ik deed, hun bestemming.

Aldus komen wij aan het station. Daar is het, in dit prille uur, vreemd druk. Vijf zes politieagenten handhaven er de orde. De moeders mogen niet mee binnen: het afscheid van de met hartstocht aan de borst gedrukte kinderen is er te vuriger, te angstig vuriger om. Ja, zij weten het wel: het is voor hun welzijn. "Maar", huilt er een die mij tot haar vertrouweling maakt, "het is de eerste maal dat de kleine, nog maar vier jaar is hij, op de trein gaat zitten, en dan nog zo'n verre reis, en alleen met vreemde mensen. Gij verstaat dat toch, nietwaar, meneer?"... - Ik ga de wachtzaal binnen, terwijl het aantal der moeders en vaders buiten, achter de rug der sussende politie, dichterbij en dichterbij wordt. Hier, in de schemerende zaal, gaat het druk en tevens ordelijk toe. Dames en heren van het comité, behulpzame onderwijzeressen en onderwijzers stellen de kinderen, die onthutst en gedwee zijn, in rij en gelid. Het is geen klein werk, die zevenhonderd vijftig kinderen op rang te stellen! Allen hebben zij een armband om met een volgnummer; het nummer vindt men op de zak terug, die zij op de rug dragen of onder de arm, en die hun bagage bevat. Allen zien zij er zindelijk, liefderijk verzorgd uit: het laatste geld is besteed geworden aan het onontbeerlijke ondergoed; waar er geen geld was, heeft de openbare of private liefdadigheid even geholpen. - De bleke gezichtjes staren wijs uit; slechts een paar, de heel kleinen, huilen, maar worden weldra medelijdend gesust; een driejarige kleuter, zijn dik pak tussen de korte knuistjes op de buik, loopt telkens verbijsterd uit de rij, schijnt niet te begrijpen waar het om gaat; een tenger meisje speelt, tot tijdverdrijf, pop met haar dunne zak, dien ze in slaap wiegt en als een moedertje liefkoost; de

groteren echter doen krانig of gewichtig; zij fluisteren elkaar korte opmerkingen toe. Aldus schuiven de rijen tussen de ijzeren baren het station binnen.

Daarbuiten huilen de moeders, praten koortsig onder mekaar, wuiven met hun zakdoeken. Een juffrouw van het comité treedt ze nader, zegt met luide stem: "Wek toch niet te veel hun aandacht, het kan alleen de last vermeerderen, en dat kunt ge toch niet wensen! En daarbij, zij hebben slaap. Straks, in de wagen, gaan ze een lekker dutje doen. Stoor ze nu maar liever niet!" De echt vrouwelijke wenk heeft de gewenste uitwerking die moeders begrijpen: ze zwijgen. Maar het belet de tranen niet over de wangen te rollen, en het wordt zo aandoenlijk, dat een dikke reus van een politiebrigadier zich niet meer weerhouden kan, tranen uit zijn ogen te pinken met zijn witkatoenen handschoenvingers ...

Op weinigen na, zijn nu al de kinderen binnen, op het perron. En al met eens, op een sein, dat niemand geeft en niemand verneemt, onder de druk van een gemeenschappelijk instinct, dat ze allemaal op hetzelfde ogenblik tot dezelfde daad aanzet, zetten de mannen en vrouwen van voor het station het op een lopen. Zij stuiven de straat op, en het is zo onweerstaanbaar, dat ik meedraaf. Wat verder immers is er een plaats, waar men de trein, achter een barrière, voorbij kan zien rijden. Daar is het weldra zwart van volk. Allerlei lui, die naar hun werk gaan - het is half zes geworden en volle dag, een rinse najaarsdag, die huiveren doet -, allerlei mensen, die niet weten wat er gebeurt, vullen nieuwsgierig de massa aan. Men hoort een ver gefluit: een rilling gaat door de menigte. Men verneemt het gestommel en gestamp van een trein, die nadert: een galm gaat op, zakdoeken gaan weer wuiven. En het is nu geen droefheid meer: het is een laatste afscheid vol opgewondenheid, die haast blijdschap gelijkt.

De trein rijdt voorbij, steeds vlugger. Van de kinderen krijgt men niet veel te zien: misschien slapen reeds de meesten. Maar de juffrouwen, die naar Holland meegaan, antwoorden in hun plaats, groeten met de hand. Lang nog wuiven de zakdoeken, als de trein reeds uit het gezicht verdwijnt.

Nu trekken vaders en moeders weer naar huis. Zij knopen gesprekken aan, troosten elkaar. Zij beseffen volkomen, welke weldaad hun kinderen wordt gedaan. De laatste tranen worden weggewist – “Het is gelijk, ik zou toch al willen weten of zij goed toegekomen zijn,” zucht een jong vrouwtje, terwijl ze gelaten glimlacht ...

Ik ga naar huis, gelukkig alsof ik zelf een goede daad had gedaan: een bewijs ervan, hoe ijdel wij zijn; tenzij het betekenen moest dat een goede daad uitstraalt ook over dezen, die er geen deel aan hebben, - al was het dan maar als een aanmaning ...

19 september 1916

Havre, 18 september. Het steuncomité voor België had de Californische professor Lucas belast met een onderzoek in België naar de openbare gezondheidstoestand. Vandaag is zijn verslag aan de Belgische regering voorgelegd.

Hij stelt vast dat bij de gezeten burgerij en bij de landbouwende klasse de toestand de normale nabijkomt. De klassen der nijveren en der kleine neringdoenden zullen weldra tot de normale toestand kunnen terugkeren.

Hij bepleit meer rust voor de kinderen op school.

Abnormale toeneming van tuberculose vormt een uitzondering.

De steller van het verslag brengt hulde aan de Belgische geneesheren en -vrouwen voor hetgeen zij in het belang van het kind hebben gedaan.

Aspecten (Karel Van de Woestijne).

Brussel, 13 september.

Hoe groot is de afstand tussen Zuid-Afrika en de hoofdstad van bezet België? Hoe lang de tijd tussen de Grote Trek en deze tegenwoordige wereldoorlog? ... IJdele vragen, zou de vreemdeling kunnen zeggen, die een dezer ochtenden met mij door Brussel zou wandelen ...

Wij Brusselaars, hetzij wij lijdelijk de gebeurtenissen aan ons voorbij laten gaan, sterk als wij zijn van onze struise hoop en ons sterk geloof in de toekomst; hetzij wij er eigen profijt of zelfs het welzijn van het gemenebest in zien, de tegenwoordige toestanden bestendig te wensen (want in een bezet land mag men alles verwachten, zelfs bij wie en van wat men het nooit zou hebben gedacht), - wij Brusselaars merken de geleidelijke veranderingen in ons dagelijkse bestaan lang niet zo goed als vreemdelingen dat doen. Moest men ons, bijvoorbeeld, ineens weer de dagelijkse voedingswijze van vóór de oorlog terug schenken, dan eerst zouden wij merken hoe die van tegenwoordig daarvan verschilt; moesten wij plots worden verplaatst op de boulevard, een gewone dag, maar ook met het gewone verkeer van voor 20 augustus 1914, het zou ons ongelooflijk schijnen, hoe doods het er tegenwoordig uitziet. Men went aan alles: gelukkig dat op de diepste bodem van ons geheugen het vroegere beeld leeft, hetwelk wij te gepasten tijde terugvinden zullen met des te grotere vreugde naarmate de verandering groter is geweest.

Daar hebt ge het vraagstuk der ontaarding van de vervoermiddelen. Vóór de oorlog had niemand willen geloven, dat men de taxi's, de zo

gemakkelijke taxi's, nog zou hebben kunnen afschaffen zonder dat een goed deel der bevolking daar niet onder geleden zou hebben. Nauwelijks nochtans was de oorlog uitgebarsten, of zij verdwenen spoorloos, - en niemand scheen ze nog te missen, zodat men ze zich tegenwoordig nauwelijks herinnert. De auto's volgden: ook zij verdwenen weldra, en, kan men nu ook zeggen dat daar minder mensen bij verloren, een feit toch is het dat hun verdwijning heel het gewone stadsdecor ging veranderen, zodat ieder die ogen heeft en oren, erbij betrokken was; nochtans zijn wij het zo gewend geworden, nog alleen feldgraue oorlogstorpido's en -vrachtwagens te zien, dat wij ons telkens verbazen als een civiele auto, die aan het verleden komt herinneren, - auto dan van een of ander gezantschap, - ons voorbij rijdt. Met de paardenrijtuigen, die de auto's in het verminderings-, in het uitstervensproces opvolgden, is het evenzo vergaan: voor de oorlog waren er honderden en honderden huurrijtuigen in Brussel; op dit ogenblik, alles samen genomen, nog slechts een veertigtal: een verschil dat een vreemdeling zeker onmiddellijk zal opvallen; - dat voor ons echter niet meer bestaat, misschien wel omdat wij er niet meer aan denken, in een bakje te gaan rijden, en verder omdat, bij de algemene vermindering van het verkeer in de Brusselse straten, het onlogisch zou zijn, de vigilantes weerspannigheid te zien vertonen.

Maakt dat afstompen der opmerkzaamheid aldus een deel uit van de bezettingspsyche, toch gevoelen wij het telkens als een prikkel voor onze nieuwsgierigheid, als een nieuwe factor weer verandering in onze levensomstandigheden brengen gaat. Daar is, bijvoorbeeld, de paardenkwestie die, naar het wel schijnt, haar definitieve oplossing staat te krijgen. Ik ben verleden week met Louis naar de paardenrekwisitie geweest, en heb u bij die gelegenheid verteld hoe zo'n rekwisitie in de haak zit. Het gevolg van dergelijke herhaalde opeisingen is, dat het aantal mooie paarden, vroeger zo talrijk hier,

steeds verminderen gaat, en zelfs op niets schijnt te willen slinken. Niet dat het paard te Brussel even zeldzaam wil worden als te Venetië: wie zich zijn paard afgekocht ziet, heeft nog steeds gelegenheid er zich een nieuw aan te schaffen onder de beesten die voor en door het Duits legerbestuur zijn ... afgekeurd. Maar daar ligt juist de knoop: wij zien niets anders meer dan knollen, en zelfs die knollen worden langs om zeldzamer.

Ook daar echter waren wij langs lijnen van bezettingsgeleidelijkheid gewend aan geworden. Toen daar opeens een klein feit, maar dat zich snel scheen te willen uitbreiden, er ons aan kwam herinneren dat wij prachtige vrachtpaarden hadden, - voorheen. Dat feitje was: een lange, zware, hoog met tonnen beladen bierkar reed over de boulevard, gespannen met ... vier prachtige ossen. Zij had natuurlijk een overweldigend succes, dat een kolenkoopman naijverig maakte: 's anderendaags zag men eveneens midden door de stad zijn zware stortwagen rijden, voor dewelke men twee allerliefste, roomwitte koeien gespannen had. - Het is geen tien dagen geleden, dat deze herkauwers door de straten van Brussel een dienst bewijzen, waarvan de laatste historische voorbeelden uit de tijd van de Zuid-Afrikaanse Grote Trek dateren, als ik mij niet vergis, en zo men de plattelandse gebruiken, in de grote stad niet bekend, uitschakelt. Het lijdt echter geen twijfel: daar het aantal onzer bruikbare paarden niet in een dichte toekomst te vermeerderen staat, is die toekomst meer en meer op trekossen en -koeien aangewezen, zodat wij morgen misschien reeds moe zullen zijn van een schouwspel, dat ons heden prikkelt en boeit ...

Na dit nieuwe dagaspect, een avondaspect.

Ditmaal zal ik u meevoeren naar pampa's en prairies, u in herinnering terugbrengen naar een pakkende episode van "De reis rond de

wereld in 80 dagen.” Want ditmaal verbeeldt het toneel: een trein bestormd en geplunderd door Roodhuiden ...

Het schouwspel is, wel te verstaan, tot Brusselse proporties herleid: de trein is een buurtspoorwegje; de bende Roodhuiden is vervangen door Duitse Polizei die er lang niet zo pittoresk uitziet; het bestormen geschiedt ook met veel minder animo dan, bijvoorbeeld, voor een filmopname zou gewenst zijn; en zelfs de aangevallen reizigers vertonen lang niet de schrik en de verwildering die men welvoeglijk van hen mocht verwachten. Ook hier is de emotiedodende beschaving over heen gegaan. Wij staan hier trouwens voor een wisseling van begrippen, die, bij feiten die strikt genomen dezelfde zijn als in zo'n Gustave Aymard-geschiedenis, aan de plundering, en zelfs aan het geplunderd worden, een gans andere betekenis verstrekken.

Eigenlijk is het gehele geval, dat gans Brussel zich thans dag in dag uit buiten de muren en naar het Brusselse, het bewogen platteland begeeft, niet om langs verbronzende dreven, over zilvermistige vijvers, langs blauwwazige horizonten, een laatste portie poëzie voor de invallende winter te gaan opdoen, maar eenvoudig om er boter te veroveren en aardappelen op te kopen. Dat bedrijf is zondig, als niet strokend met de reglementen. Maar de Brusselaar heeft van de oorlog geleerd dat wettelijkheid een zeer rekbaar ding is: een studie waar hij trouwens enorm veel aanleg toe bezat, doordrongen trouwens als hij is van het “primum vivere”. De Brusselaar gaat dus, overal waar de buurtspoorwegen hem brengen kunnen, op zoek naar de voedingswaren, die te Brussel te zeldzamer worden, naarmate ze onontbeerlijker zijn. En 's avonds keert hij terug, heel dikwijls als een jager die niets geschoten heeft (want de boer wijst weleens een medeplichtigheid af die hem duur kan komen te staan, vooral wanneer die medeplichtigheid hem niet genoeg opbrengt; zodat het smokkelen ook al niet veel meer geven gaat!) keert hij terug, zeg ik,

soms ook wel eens ongewoon bevracht, en met op zijn gelaat een schelmse uitdrukking, - die hij echter maar liefst voor betere gelegenheden sparen moest. Want juist daar loert die psycholoog van een Duitse Polizei op: zodra het roodgloeiend oog van het treintje nadert, stormt zij het in dichte gelederen tegen; haar bliken gluren en snuffelen; denk maar niet te ontsnappen: bajonetten bedreigen u; rauwe kreten, zij het ook con sordino, klinken u tegen; gij verlaat uw plaats niet, zonder dat de zak die ge draagt gepeild, zonder dat uw mand geopend wordt. Reeds zijt ge bij de afreis, reeds zijt ge onderweg een paar maal gevisiteerd; die buurttreintjes bieden echter ook voor de Duitse politie onbekende bergplaatsen aan, en wie weet hoe veil een conducteursziel, een medelijdende Belgische conducteursziel kan zijn! Dan maar een laatste visite bij het onontkoombare uitstappen ... Ik moet zeggen: een gemütliche lankmoedigheid is niet gans uitgesloten; hebt gij niet meer dan één kilo'tje boter, niet meer dan een tiental kilo's aardappelen weten te bemachtigen, dan laat men u door, al wordt uw gezicht met scherpte opgenomen, want het zou niet goed zijn, hetzelfde spelletje dagen na mekaar op dezelfde spoorlijn te herbeginnen. Voeren uw machtige schouders echter hoeveelheden mee, die er op wijzen dat zij niet voor het dagelijks gebruik van uw diepbedroefd gezin zullen bestemd zijn, dan is de Roodhuid onvermurwbaar; het wordt een "uw beurs of uw leven" in meer beschaafde, weze het toch nogal hardhandige vorm. En aldus kunt gij uw geblaseerdheid weer aandoeningen bezorgen, waar gij zonder de bezetting voor eeuwig van gespeend had moeten blijven ...

Tot slot: het allerjongste aspect van Brussel, dat ik niet aarzel een negatief aspect te noemen.

- In het ochtendblad van gisteren hebt ge kunnen lezen dat, enkele dagen geleden, en 's nachts half elf een Belgisch vlieger ons kwam verrassen. Zulke bezoeken zijn nu juist geen zeldzaamheid: geen

schouwspel van de oorlog wordt ons immers onthouden. Het verrassende lag dan alleen in het uur van het bezoek en wat daarmee in verband staat: terwijl de aeronaut heerlijk kleurige lichtbollen in het uitspansel zaaide, stegen van op de grond, aan de vier windstreken allerlei wonderen van de moderne pyrotechniek hem tegemoet, die wij vrijgevig aan de Duitsers toeschreven (want wie heeft in deze barre tijden nog fusees in zijn voorraadkamer?) Tevens bulderden van alle kanten de kanonnen, die overal in de omstreken van Brussel zijn opgesteld, iedereen weet heel goed waar, zonder dat het mij echter veroorloofd is het u mede te delen. Overal zag men de kartetsen ontploffen in de zwarte lucht. En dit alles leverde, met het gerucht, een schouwspel op, dat de neutralen helaas moeten ontberen. Die vlieger nu moet, meer nog dan anderen, een waaghals zijn geweest: in het midden der stad daalde hij zo laag, dat hij de wolkenkrabbers op de boulevards rakelings overvloog, en men hem dus heel goed kon zien. Het gaf aanleiding tot enkele manifestaties.

De verwachte straf bleef niet uit: ditmaal echter niet in de vorm van een geldboete (en gelukkig maar: wij hadden immers geen schuld aan het bezoek), maar in die van iets heel nieuws.

De overheid had, zegt zij, ontdekt, dat de mooie lichtsignalen wel degelijk van Brusselaars afkomstig waren; en nu kondigde zij haar besluit af: van 12 september af zouden, voor een ganse week, alle cafés die geen speciale vergunning kregen, alle schouwburgen, alle bioscopen, 's avonds om zeven uur gesloten worden, in de gehele ruimte, begrepen tussen de Brusselse buitenboulevards, dus geheel het oudere Brussel, waaraan de voorstad Sint-Joost-ten-Node, en een deel van Molenbeek werden gevoegd.

Meer: niemand zou dat gebied na half acht nog mogen betreden, noch er zich buiten wagen, of hij moest dan een Duitser zijn, of op zijn hoogst een vreemdeling.

En aldus verdwijnt voor ons, Brusselaars, ineens geheel onze middenstad: een negatief aspect dus, zoals ik waagde het te noemen. Men moet immers niet diep Hegeliaansch zijn aangelegd om van het lijstje van het bestaande te schrappen al datgene, wat niet meer onder het bereik der menselijke zintuigen valt: niets meer dat wij daar nog zien of horen, smaken of betasten, en zelfs maar ruiken kunnen; het wordt voor ons een catacombe, een Pompei van voor de opgravingen, een verzwolgen Atlantis. Onze beste vrienden houden ineens op, klokslag half acht, voor ons bestaande te zijn, opgezwolgen, verdonkeremaand, ontlichaamd door het geslotene, het verbodene, het gesubtiliseerde stadsdeel. Alleen astraal zullen wij ze in onze dromen terugvinden. Terwijl wij, andere Brusselaars, zeer lichamelijk in het ongestrafte deel blijven omlopen, pinten drinken en kaartspelen te Anderlecht of te Ukkel, te Schaarbeek of te Laken ...

Ik schreef u in de aanvang dat niets ons meer verwondert in deze bezettingsstad (of zegde ik het u niet?) Dit is echter een gewaarwording van meer geestelijke orde, die ons te dieper ontroert naar zij uitzonderlijk is als zeker geen vroegere.

En ik vraag mij af wat men nog uitvinden kon, om zulke verfijnde emotie te overtreffen ...

Uit bezet België.

Wolff's bureau seint uit Berlijn:

De Norddeutsche schrijft onder de titel; "het terugvloeien van Duits papiergeld uit België", het volgende: Tengevolge van de bezetting van België stroomde voortdurend Duits papiergeld, voornamelijk bankbiljetten, naar België. De afvloeiing was zeer sterk, omdat een betalingsverbod, zoals dat tegenover alle overige vijanden is gericht,

tegenover België niet werd uitgevaardigd. De naar België gestroomde markenbiljetten kwamen daar in circulatie, dienden het Belgische betalingsverkeer, doch waren voor het Duitse geldverkeer verloren. Het eerste kwam niet overeen met de wensen van de bevolking, die aan het muntverkeer in franken gewend is; het laatste strookte niet met de Duitse belangen. Een nieuwe regeling van het Belgische bankwezen bood de gelegenheid de bestaande moeilijkheden te overwinnen. Deze nieuwe regeling was, zoals bekend, noodzakelijk geworden, daar aan de Belgische Nationale Bank het recht tot het uitgeven van bankbiljetten moest worden ontnomen, omdat zij haar gehele metaalvoorraad naar Londen had overgebracht en zij bijgevolg niet meer in staat was als bank, gerechtigd tot het uitgeven van bankbiljetten, op te treden.

De verordening van de gouverneur-generaal van 22 december 1914 verleende aan de Société Générale de Belgique het recht tot uitgifte van bankbiljetten. Het op 9 januari 1915 vastgesteld octrooi bepaalde daaromtrent, dat niet slechts de kasmiddelen, met name het in de kas zich bevindende Duitse papiergeld, doch ook de creditsaldi bij Duitse banken en bankiers als dekking der biljetten konden worden aangewend. De markenbiljetten, welke zich in België bevonden, kwamen nu, voor zover ze niet in de kassen der Belgische Nationale Bank waren gevloeid, voor een aanzienlijk deel terecht in de kassen der Société Générale, die daarvoor frankenbiljetten uitgaf en aldus het Belgische betalingsverkeer met Belgische betaalmiddelen verzorgde, hetgeen aan de wensen en behoeften der bevolking voldeed. Reeds maanden geleden nu, vingen onderhandelingen aan met de Société Générale de Belgique op de Belgische Nationale Bank met het doel die voorraden Duitse bankbiljetten te verwisselen in creditsaldi in Duitsland – onderhandelingen die thans ten einde zijn gebracht. De beloofde verwisseling was in het belang van Duitsland, omdat daardoor Duitse betaalmiddelen aan het Duitse

betalingsverkeer weer werden toegevoegd, was echter evenzeer in het belang van de Belgische banken, daar zij het verwisselen van renteloze kasvoorraden tegen rente afwerpende creditsaldi mogelijk maakte, en was tenslotte in het belang van geheel België, omdat het vastleggen van Duitse bankbiljetten in Belgische banken de uitvaardiging van een tegen België gericht betalingsverbod onvermijdelijk had gemaakt, ten einde het verder afvloeien van bankbiljetten uit Duitsland te verhinderen. Met het oog hierop had de verwisseling, waarvan hierboven sprake is, desnoods door het invoeren van een dwangbeheer over de Société Générale en de Nationale Bank doorgevoerd kunnen worden. Onder deze omstandigheden hebben de genoemde banken er in toegestemd hun kasvoorraden over te brengen naar de Duitse Rijksbank, die voor deze creditsaldi evenzeer aansprakelijk is als voor de door haar uitgegeven bankbiljetten. Het scheppen van creditsaldi bij andere Duitse banken, om rente te kweken, staat de Société Générale en Nationale Bank vrij. Het eerste transport van bankbiljetten naar Berlijn had plaats op 13 september, het tweede op 16 september.

Aan de B. B. Z. wordt door een medewerker in Brussel geschreven, dat de pogingen der banken om de sinds einde juli 1914 opgeschorte beursliquidatie weer te doen plaats vinden weldra ten einde zullen zijn. Het hangt er nog maar van af, of de daartoe aangewezen juristen een oordeel van zekerheid kunnen uitspreken voor de 2 miljoen frank, die de banken zullen voorschieten om de verschillen te kunnen vereffenen. Voor report-doeleinden zonden de banken dan nog 5 miljoen F ter beschikking van de beurs stellen. Volgens de correspondent zou de heropening van de beurs en het hervallen der liquidatie door velen met verlangen worden tegemoet gezien.

De koersbeweging voor verschillende effecten was, volgens het bedoelde bericht, gunstig. Russische nijverheidsfondsen, alsmede petroleum-, suiker- en koloniale fondsen waren zeer vast. Gromyl

Petroleum noteerde 2750, Dnieprovienne 8255, Metallurgie Russo Belge 1955, Nicolajeff 540. Katanga steef tot 2335, Union minière tot 1260, Tanganjika tot 73. Ook Staats- en Stadsleningen waren vast. Bankaandelen zonder affaire.

20 september 1916

Havre, 19 september. Een ministerieel besluit machtigt Belgen, die na 1886 geboren zijn en ongeschikt zijn voor de gewapende dienst, maar geschikt voor de dienst van het verkeer, zich te laten inschrijven als autobestuurder of motorfietsrijder, indien zij daartoe bekwaam zijn.

De ministerraad, voorgezeten door de Broqueville, heeft een ontwerp aangenomen tot uitbetaling van soldij aan de militie. Eerlang verschijnt daartoe het besluit.

21 september 1916

Een Belgisch protest.

Havas seint uit Le Havre:

Betreffende de afpersing, door de Duitse autoriteiten tegenover de Belgische banken in toepassing gebracht, doet de Belgische regering opmerken, dat de Duitse mededelingen volkomen bevestigen het door het Belgisch departement van financiën geconstateerde feit, dat de kasmiddelen der Banque Nationale en Société Générale de Belgique, na lange tegenstand van de zijde der directies, naar de Duitse Rijksbank zijn overgebracht. Bovendien kan verwacht worden, dat de Duitse autoriteiten ertoe zullen besluiten de afdgedwongen gelden te vervangen door geld met gedwongen koers zonder reële dekking, hetgeen slechts het nadeel voor België kan verzwaren.

Naar Zelandia meent te weten, zal met de brooduitvoer voor de Belgische provincies Oost- en West-Vlaanderen binnen enige dagen terug kunnen worden begonnen.

Vermoedelijk zal evenwel eerst dan vergunning tot uitvoer vanwege de commissie-Fleskens worden verleend, wanneer de verschillende gemeenten broodkaarten hebben ingevoerd en een geregelde controle- en distributieregeling zal zijn verzekerd.

Men schrijft ons:

De laatste verordening in Antwerpen op 19 september was, winkels om 8 u torenuur gesloten, restaurants en cafés lichten uit.

Het was een heel gezellige avond: geen elektrisch licht, hier en daar in achterbuurten een enkele lantaarn, de mooie Meir in totale donkerte, en zo goed, dat de hartstochtelijke rokers, als gloeiwormen opvielen. De trams moesten hun gordijntjes omlaag laten. Het was er echt knus, als in een opiumschuifgelegenheid. Een zenuwachtige tramconductor keek almaar uit, naar boven, om zijn makker-vlieger te ontdekken, de schrikaanjagende, maar niets van dat al, we beleefden een mooie, rustige avond als eerste gevolg van de voorgeschreven lichtdoverij.

22 september 1916

De Neue Zürcher Zeitung bericht, dat de Belgische regering in Le Havre 5 procent schatkistbiljetten van 10.000 F zal uitgeven, tot een onbeperkt bedrag. Kapitaal en rente zijn na de oorlog aflosbaar.

Nieuwe Belgische lening.

Het Handelsblad meldt, dat de Belgische Maatschappij voor Gemeentekrediet voor rekening van verschillende Belgische

gemeenten een 4 procent lening zal aangaan van 60 miljoen. De maatschappij garandeert deze lening door haar kapitaal en haar reserves.

23 september 1916

Belgische Boerenbond

Leuven, 18 september 1916.

Geachte heer hoofdredacteur,

Uw correspondent van het Luikerland, die zo aanschouwelijk de zware hengsten en de forse merries van Haspengouw beschrijft, en zo boeiend weet te vertellen over het landbouwbedrijf in zijn streek, werd nochtans over de Leuvense Boerenbond en zijn strekking verkeerd ingelicht. In het ochtendblad van 10 september deelde hij over deze inrichting enige gegevens mede die een terechtwijzing behoeven. Ofschoon de Boerenbond niet gewoon is zijn tijd te besteden aan polemieken, nemen we ditmaal toch de vrijheid u om een klein plaatsje in uw geëerd blad te vragen.

Uw correspondent meent ten eerste dat onze regering de boerengilden en de Boerenbond ondersteunt: geldelijk, bedoelt hij; reeds in het nummer van 27 maart gaat het over: "al de hulp uit de rijkskas, miljoenen zwaar ..."

Ziehier de waarheid desaangaande: de herverzekeringen van het vee, de landbouwpaarden, enz. bekomen ruime toelagen; maar de herverzekeringen zijn provinciaal ingericht; ze staan buiten de Boerenbond en hebben geldelijk noch anders met hem iets gemeens. Het zuivelconsulentschap, met inspectie der zuivelfabrieken, geniet een jaarlijkse toelage van 25 F per aangesloten zuivelfabriek; maar de ontoereikendheid ervan loopt in het oog, zo deze dienst over het

nodig technisch personeel: scheikundige, inspecteur, enz. wil beschikken en ook maar één bezoek in het jaar wil laten brengen aan iedere melkerij. Dezelfde toelage wordt geschonken voor de spaar- en leenkassen (boerenleenbanken) bij de Middenkredietkas (Centrale Boerenleenbank) aangesloten. Maar hier vooral is zij onvoldoende om de kosten van de inspectie te dekken, vermits de acht inspecteurs met de controle der boerengilden en der spaar- en leenkassen belast, ruim de helft van hun tijd aan deze laatste besteden.

Nu worden trouwens die subsidies niet speciaal aan de Boerenbond en zijn instellingen verleend: elk zuivelconsulentschap, elke middenkredietkas kan ze genieten; de niet-katholieke boerenleenbanken hebben er volle recht op, evenals de niet-katholieke herverzekeringen hun aandeel krijgen.

Dat is nu alles? Neen, we vergeten nog een kleinigheid. Nu en dan liet het departement van landbouw en vooral het tuinbouwambt door onze tussenkomst een reeks lessen of technische voordrachten geven, waarop telkens niet enkel de leden van onze verenigingen, maar al de land- en tuinbouwers van de gemeente werden toegelaten. Doch de Boerenbond gaf honderdmaal meer lessen en voordrachten voor eigen rekening. Voor het overige vroeg de Boerenbond de regering nooit om een cent, noch ontving hij van haar een rode duit; zijn aangesloten boerengilden evenmin.

De correspondent zegt ten tweede: “De Boerenbond vermeldt in zijn standregels dat al wie wil toetreden ... katholiek moet zijn ... Katholiek betekent klerikaal.”

De Boerenbond schrijft enkel in zijn standregels de verplichting: “de godsdienst, het huisgezin en de eigendom als de grondslagen der samenleving te erkennen en te handelen volgens deze overtuiging”;

dezelfde tekst komt weer in de statuten van de plaatselijke boerengilden.

Aan politiek doet de Boerenbond niet; maar hij is katholiek in de godsdienstige zin van het woord: dit recht zal hem toch niemand ontzeggen! Volkswerken zonder politieke of godsdienstige strekking gaan overigens in België niet op.

De invloed van de geestelijken in onze verenigingen is inderdaad onloochenbaar; maar het is voor een merkkelijk deel aan die invloed te danken, zo onze beweging het vertrouwen van de boeren mocht genieten en haar opzet kon doorvoeren.

Het opstel verwijt ten derde aan de Boerenbond, dat hij niets deed om de boeren te verdedigen tegen de aanvallen van de pers.

Op dit ogenblik zijn de verhoudingen tussen boeren en stedelingen zo verward, dat veel redeneren boter aan de galg zou zijn. Zo menen wij het.

Wel stuurden we een antwoord aan sommige bladen; maar hoewel in zeer gematigde woorden opgesteld, vonden de stukken enkel de weg naar de scheurmand. Veel tijd hebben we daar toch niet aan besteed.

Wel maakte onze hoofdraad een manifest op, dat in de "Nieuwe Rotterdamsche Courant" van 7 juni ll. avondblad verscheen, en werd het manifest der algemene vergadering van 12 juni aan de pers medegedeeld.

Maar we hebben er vooral aan gehouden een onderzoek te beginnen over de wezenlijke toedracht der zaak, om te trachten een woord van spreken te hebben na de oorlog en dan de uitslagen te kunnen voorleggen ter bevoegder plaatse. Het is immers, vooral na de

oorlog, dat zware maatregelen tegen de boeren zullen hoeven afgeweerd. Of we in dat onderzoek voldoende zullen slagen om met een ernstige verdediging voor de dag te komen, kan maar blijken na volledige afloop der gebeurtenissen en bezwaarlijk vooruit worden bevestigd. In ieder geval is het onze besliste overtuiging, dat enkel op die manier degelijk werk kan worden verricht.

Tenslotte schijnt uw correspondent het verkeerd te vinden dat onze Centrale Boerenleenbank zoveel geld in deposito heeft ontvangen tijdens de oorlog: wel 45 miljoen in 1915 allen, zo meent hij! Daarmee kan de Boerenbond later de "Heilige oorlog" beginnen!

Het cijfer is een beetje overdreven: het jaar 1915 vermeerderde met 6.200.000 F het totaal der deposito's bij de Middenkredietkas in bewaring. Die 6 miljoen komen voort van onze 437 plaatselijke kassen, die 28.000 leden tellen.

Nu wenste ik wel te weten, wat er in te laken is, dat de Centrale Boerenleenbank aan haar aangesloten kassen en door deze aan de boeren de gelegenheid bood hun beschikbaar geld te beleggen. Deed ze integendeel niet eenvoudig haar plicht! Bewees ze niet een gewichtige dienst aan de boeren? En het was een uiterst lastig en delicaat vraagstuk herbeleggingen te vinden, die haar in staat stelden voor deposito's op zicht 3 % uit te keren – meer dan enige andere bank – en toch de nodige liquiditeit te behouden; temeer daar het gestorte voor een merkelijk deel te gelde gemaakt bedrijfskapitaal was dat de boeren wellicht kort na het eindigen van de oorlog zullen terugvragen.

De gestorte gelden dienen op de eerste plaats om aan de leden die krediet verlangen, te worden uitgeleend: maar in de tegenwoordige omstandigheden gaat er niet veel weg in die richting. Het overige wordt belegd met de grootst mogelijke waarborgen, groter zelfs dan

het in gewone banken gebruikelijk is: hoofdzakelijk waardepapieren van allereerste gehalte, hypothecaire plaatsingen op zeer korte termijn, enz.

Dat doet de Middenkredietkas van de Boerenbond met de haar toevertrouwde gelden, evenals de middenkredietkassen van alle landen doen. Zo handelde ze voor de oorlog, zo wil ze na de oorlog voortgaan. Ze zal er zich wel voor wachten een cent te besteden voor een ander doeleinde. Deed ze ermee aan politiek, zoals het hier bedoeld artikel veronderstelt, dan zou ze een onvoorzichtigheid begaan, die haar naar de afgrond kan leiden. Ten andere, enkel beleggingen door de algemene vergadering aangeduid, zijn haar toegelaten, en aan die algemene vergadering wordt daarover jaarlijks verslag uitgebracht.

We danken u op voorhand, geachte heer hoofdredacteur, voor uw bereidwilligheid en bieden u de verzekering van onze hoogachting.

De Secretaris Generaal
E. Luytgaerens

Het in beslag nemen van 600.000.000 mark in de Belgische banken.

Met betrekking tot het in beslag nemen van de kasmiddelen van de Belgische banken – 600 miljoen mark – in het bezette gebied, is door de heer A. van de Vijvere, Belgisch minister van financiën, de volgende verklaring afgelegd:

“Die inbeslagneming betekent niet meer of minder dan dat de Duitsers, die de Belgen reeds hun voorraden ontnomen hadden door middel van opeisingen, hun nu ook de papieren marken afgenomen hebben, welke Duitsland daarvoor betaald had.

Om de opstapeling van deze grote som Duits geld bij de Nationale Bank te begrijpen, is het nodig, zich de maatregelen, die de Duitsers genomen hadden, te herinneren. De Duitse administratie had bij de aanvang van de bezetting, de gedwongen koers van de mark tegen 1,25 F opgelegd. Al heeft zij de voorraden grondstoffen, als textiel, metaal, bouwhout, rubber, werktuigen, voedingsmiddelen, kortom, al wat enige waarde en enig nut opleverde, opgeëist, zij heeft niet alles betaald, op verre na niet, maar wanneer zij betaalde, deed zij het uitsluitend door middel van markpapier. Daarenboven hebben vele buitenlanders, die nog in de schuld stonden bij de Belgen, geprofiteerd van de gedwongen markenkoers, om hun schulden in marken en niet in franken af te lossen. De dragers van al dit Duitse papiergeld hebben het gedeponneerd bij hun banken en aldus hebben zij tenslotte honderden miljoenen marken bij de Nationale Bank gedeponneerd.

Indien de Belgen, de particuliere banken en de Nationale Bank geen onmiddellijke bestemming gevonden hebben voor deze marken, ligt de schuld aan de maatregelen, die de Duitsers te dien einde genomen hebben. Inderdaad hebben de Duitsers de uitvoer van waarden uit België verboden, en, zelfs voor hun bevoorrading aan brood, mochten de Belgen het niet beproeven de betaling te laten geschieden bij middel van hun Duitse papieren geld. Daarenboven eisten de Duitsers dat de storting van de maandelijkse oorlogscontributie van 40 miljoen frank grotendeels in franken zou geschieden. Tenslotte waren de handel en nijverheid geheel stilgelegd en zo konden de Belgen niets anders doen dan hun geld in de kassen der Bank te laten liggen.

Voor enige maanden namen de Duitsers deze toestand, die zij zelf verwekt hadden, als voorwendsel om te beproeven aan de Belgen te ontnemen wat zij hen tot dusver betaald hadden. Zij verzochten de

bestuurders van de Bank om hun kasmiddelen naar Berlijn bij de Rijksbank over te brengen tegen een rente van 4 procent.

De economische redenen, die aangehaald werden om deze eis te wettigen, waren niet vrij van hypocrisie. Feitelijk was dit een arbitraire en voorbedachte daad: nadat Duitsland er door zijn eigen maatregelen toe bijgedragen had, dat de voorraad marken zich opstapelde, beweerde het er beslag op te mogen leggen, juist vanwege die opstapeling. Het was tevens een onrechtvaardige dwang, want de kasmiddelen kwamen voort uit deposito's en stortingen op lopende rekening, onderworpen aan uitkeringen op zicht en op korte termijn. Bovendien moest de Bank zorg dragen lopend geld gereed te houden, dat, ten gepaste tijde, ten dienste kon gesteld worden van de handel en de nijverheid in België. Wilde de Bank integendeel een eenvoudige erkenning van de Rijksbank aanvaarden, dan zou zij gedwongen zijn op de terugbetaling te wachten tot op het ogenblik, waarop het aan de Duitsers zou believen de uitkering te doen, en zonder zelfs de formele garantie te bekomen, dat de afgeleverde marken zouden uitgekeerd worden tegen de door de Duitsers opgelegde koers van 1,25 F.

De Nationale Bank weigerde deze eisen in te willigen. De Duitse autoriteiten maakten daarna gebruik van bedreigingen en lieten een van de directeurs van de Nationale Bank, de heer Carlier, aanhouden en naar Duitsland vervoeren, zonder een schijn van veroordeling. De Bank bleef weigeren en er bleef de Duitsers niets over dan de brutale macht te gebruiken om zich meester te maken van het particulier eigendom. Welke procedés zij daarbij ook gebruikt hebben, de daad der Duitse autoriteiten blijft toch, na het optreden tegen de personen in België, een aanval op het openbaar krediet en de economische belangen van het bezette gebied: zulke misbruiken van macht worden afgekeurd door de natuurlijke eerlijkheid evengoed als door het volkenrecht.

Morris Hillguit, een Amerikaans socialist, heeft aan de New York Times geschreven dat er bij het sluiten van de vrede geen schadeloosstellingen behoren te worden geëist.

Daar komt Vandervelde, Belgisch minister van staat, in hetzelfde blad tegen op. "Zou er", vraagt hij, "aan het recht worden voldaan, wanneer de schenders van Belgisch grondgebied bij het einde van de strijd met oorlogseer mochten wegtrekken, met achterlating van lege fabrieken, 20.000 vernielde huizen, een tot 2 miljard verhoogde openbare schuld, een geplunderd Dinant, een verbrand Visé en Dendermonde, de verwoeste universiteit van Leuven, de in puin gelegde kerken en gedenktekens van Vlaanderen ...? Neen, dit zou al te genadig zijn. Ik ben, als Hillguit, socialist, doch zal nimmer afstand doen van onze aanspraak om recht te vragen voor het gemarteld België".

26 september 1916

Belgische kolenproductie.

De Korrespondenz Norden verneemt van bevoegde zijde het volgende over de kolenproductie van België van dit jaar:

Aangezien België in 1914 gedurende verscheidene maanden het voornaamste oorlogstoneel was, is de kolenproductie aldaar uit de aard van de zaak sterk teruggelopen en bedroeg in totaal slechts 13 ½ miljoen ton, doch 1915 toonde reeds weer een toeneming. De productie bedroeg 14,2 miljoen ton, gerekend naar zes maanden derhalve rond 7 miljoen ton. In het lopende jaar is de productie weer belangrijk vermeerderd. Ze bereikte reeds in het eerste halfjaar 8,5 miljoen ton. Nog merkwaardiger zijn de resultaten van de Belgische cokes en van de aanmaak van briketten: in het gehele jaar 1915 werden 1,2 miljoen ton briketten geproduceerd, daarentegen in de

eerste zes maanden van 1916 1,11 miljoen ton, zodat waarschijnlijk de totale productie van dit jaar reeds gelijk zal worden aan die van het laatste vredesjaar 1913. In het eerste halfjaar 1916 werden 408.312 ton cokes geproduceerd, terwijl in het gehele jaar 1915 485.000 ton geproduceerd werden.

27 september 1916

Levensmiddelenvoorziening in Belgische grensgemeenten.

Bij koninklijk besluit van 21 dezer zijn met ingang van 21 dezer benoemd tot leden van de commissie tot regeling der voorziening in noodzakelijke levensbehoeften in Belgische grensgemeenten, de heren J. W. A. F. baron Collot d'Escury, te Hontenisse; en J. W. Albarda, lid van de tweede kamer der Staten-Generaal, te Scheveningen.

Onze correspondent schrijft uit Brussel:

Onder de dezer dagen afgekondigde verordeningen verdient die over de liquidatie van Britse ondernemingen vermelding, waarvan het eerste artikel aldus luidt: De liquidatie kan bevolen worden van al de ondernemingen wiens kapitaal voor het merendeel aan Britse onderdanen toebehoort, of wiens leiding of bewaking thans haar zetel op Brits gebied heeft of waarvan dit bij het uitbreken van de oorlog het geval was. Dit geldt ook voor elke Britse deelneming aan een onderneming. Als ondernemingen in de zin van deze verordening zijn ook te beschouwen de hulphuizen, agentschappen, pakhuizen, nalatenschappen, onroerende goederen en om het even welke andere goederen. Zijn bevoegd de liquidatie te bevelen: 1° het hoofd van het burgerlijk bestuur bij de gouverneur-generaal in België voor de ondernemingen, die in België een nijverheidsbedrijf onderhouden, evenals voor pakhuizen en onroerende goederen; 2°

de algemene commissie voor de banken in België in de overige gevallen. Het bevel tot liquidatie moet vooraf door de gouverneur-generaal worden goedgekeurd.

De volgende artikelen schrijven het aanstellen van een liquidateur voor, op wie alle bevoegdheden van de rechthebbenden overgaan. Hij kan zelfs in strijd met het verbod van betaling aan Engeland handelen. De kosten van de liquidatie zijn voor rekening der onderneming; evenwel moet het deel van de opbrengst, dat aan Britse staatsburgers toekomt, in bewaring worden gegeven, en kan de uitbetaling van de voor hun onderhoud vereiste bedragen worden toegestaan aan de in België woonachtige rechthebbenden van Britse nationaliteit.

Als Brits gebied in de zin van de verordening gelden: Groot-Brittannië en Ierland, de Britse koloniën en buitenlandse bezittingen, met uitzondering van Canada en de Zuid-Afrikaanse Unie.

De Maatschappij voor Gemeentekrediet werd, bij besluit van 6 september, gemachtigd een lening van zestig miljoen frank tegen 4 procent aan te gaan, en wel voor rekening van verschillende besturen.

Levensbehoeften in Belgische grensgemeenten.

De door de bij koninklijk besluit van 9 december 1914 ingestelde commissie tot regeling van de voorziening in noodzakelijke levensbehoeften in Belgische grensgemeenten ten laste van het dienstjaar 1915 gedane uitgaven belopen in totaal 18.998,21 ½ gulden.

Daar op deze uitgave bij het opmaken der begroting van het departement van landbouw, nijverheid en handel voor 1915

uiteraard niet is gerekend, wordt thans bij suppletoire begroting een som van 17.000 gulden aangevraagd.

Tegenover het genoemde bedrag aan uitgaven staat een ontvangst van 15.033,66 ½ gulden, zijnde het totaalbedrag der geïnde rechten op de over de maanden september tot en met december 1915 plaats gehad hebbende uitvoer van brood.

Met betrekking tot deze post deelt de minister van landbouw in de toelichting tot bedoelde suppletoire begroting nog mede: dat de instelling der genoemde commissie door hem is bevorderd, aangezien in verband met de nood, die wegens de oorlogstoestand in vele plaatsen van België ontstond, bij het departement van landbouw, nijverheid en handel dagelijks een groot aantal aanvragen inkwam om levensmiddelen en andere noodzakelijke dagelijkse behoeften, waarvan de uitvoer hier te lande, verboden was, naar België te mogen uitvoeren en het wenselijk voorkwam de beoordeling van de ingekomen aanvragen in handen te geven van een centrale organisatie, ten einde er voor te waken, dat van die aanvragen alleen die werden toegestaan, welke inderdaad zouden strekken om in de nood van de Belgische bevolking te voorzien en er tevens voor te zorgen, dat niet slechts enkele plaatsen in België van het nodige werden voorzien en andere daarvan verstoken bleven. De commissie heeft tot taak de ingekomen aanvragen te onderzoeken en daarna de regering te adviseren ten aanzien van het gevolg, dat aan de aanvragen gegeven diende te worden. De beslissing wordt daarna door de minister genomen, voor zoveel nodig in overleg met zijn ambtgenoten. Slechts ten aanzien van de uitvoer van brood had de commissie de bevoegdheid zelf toelatingen te geven, onder in achtneming van de door de minister gegeven voorschriften.

Een Belgische tegenspraak.

Men seint ons uit Le Havre:

De minister van financiën spreekt het Duitse bericht, dat België een lening zou hebben gesloten met de Verenigde Staten, waarbij de spoorwegen als onderpand zouden zijn gegeven, tegen. Onderhandelingen over een lening vinden niet plaats. Bovendien, zo zegt de minister, zal de regering nooit de spoorwegen als onderpand voor een lening gebruiken.

28 september 1916

Havre, 27 september. Krachtens de nieuwe militiewet zijn heden 42.000 Belgen van 18-40 jaar ingeschreven. De meeste inschrijvingen kwamen uit de departementen Seine Inférieure en Pas de Calais. Er zijn ook inschrijvingen uit Spanje, Zwitserland, Nederland, Rusland en Abessinië.

Uit Luikerland.

Luik, 22 september.

Drie volle maanden, van april tot einde juni, heeft de stad zo goed als zonder aardappelen gezeten, en aten de verscheidene duizenden, die zich in de "Economique" door een voedzaam middagmaal met vlees, tegen 60 centiemen, dagelijks komen spijzen, niets dan rijst met groenten of groenten met maïsgruis. Dat algemeen de arme mensen, die niets hebben dan hun dagelijks broodrantsoen, over zo'n langdurig gebrek klagen, en ook de hardwerkende arbeiders, kunnen we gerust begrijpen. Een eetmaal tegen 60 centiemen is nog te duur voor hen. Doch dat gasten van "Le grand Hôtel", zoals men recht burgerlijk onze instelling "Les diners économiques" noemt, zich over aardappelarmoede kunnen bedrukt maken, en ook al gegoede burgerij, dit is in deze tijden van wereldwijde bevanging toch wel zonderling.

Is dan rijst, - uw Oostindiërs alleen weten op hoeveel wijzen lekker bereidbaar, - niet voedzamer, niet smakelijker, niet lekkerder dan een eenvoudig in water gekookte aardappel, zelf bijna gans water? Nu hebben we weer veertien dagen aardappelloos doorgebracht. Er zijn burgerlijke huishoudsters, die zich intussen de haren uit het hoofd hebben getrokken en in hun ziel tranen met tuiten hebben geweend – van ellende. Ze bekomen vlees, vet, rijst, grits, zoals iedereen, wel in geringe mate, maar toch met geregelde afwisseling. Ze hebben geld om boter, vlees, fruit, stroop, ingemaakt goed en alles wat nog zo overvloedig voor de toogruiten van onze grote levensmiddelenmagazijnen ligt, in voldoende hoeveelheid te kopen. Toch klagen ze de stenen uit de grond, daar ze geen aardappelen hebben. Moet een mens in deze bittere tijden, nu we bijna allen gedrild zijn naar de letter, om eeuwig in oorlogsbloed te baden en gedrild volgens al de dwangstelsels van de nieuwe voeding, zich om zo weinig de kop breken? Ik moet u zeggen: ik ben wezenlijk op rijst en grits verlekkerd geworden. Ik ontvang suiker genoeg om deze gekookte spijzen lekker te maken.

Een geëerde dame, die mijn liefhebberij kent en ook mijn voornemen om na de oorlog de Oosterse keukenboeken te raadplegen en geregeld rijsttafel te hebben, vroeg me zopas, of ik haar grits wou overnemen, die ze niet kan eten. Is het niet zonde, een dergelijke vraag tot een eerlijk mens te richten? Ze zegde me daarbij: “We zullen herhaaldelijk de hele winter zonder aardappelen blijven en niet weten wat gereed te maken. Ik heb een zak van honderd kilo gekocht voor 75 frank.” Ik meende een slag voor mijn kop te krijgen. Ik acht en bemin de boeren en heb ze hier vaak verdedigd. Ik zal het bij gelegenheid, zo nodig, nog doen. Doch nu is er ergens toch een schelm, die weer aardappelen verduistert, die er zich 75 frank voor laat betalen, alhoewel de wetenschap leert, dat 100 kilo aardappelen maar voor drie frank voedingswaarde hebben. Nu is er een eezame

dame, die deze misdadiger steunt met haar geld en het bijna nutteloos wegwerpt. Moesten boer en dame niet alle twee achter de grendels komen? Is de boer, heel zeker een kleine, niet een schande voor heel ons akkervolk, dat thans het land voorziet met de opbrengst van zijn zware arbeid? "Ziet ge wel", zal weer de pers zeggen, dat "de boeren" dieven en afzetters zijn. Men moest ze ophangen."

Ontegensprekelijk wordt de bevoorrading aan mensenvoedsel schaarser. Van 22 september af wordt het rantsoen brood tot op 280 gram verminderd. Men zegt dat er geen rijst meer zal worden bezorgd. Ik heb natuurlijk niet gezien of Engeland schuld heeft aan deze schaarste, doch veel mensen hier zeggen het. Men vraagt zich daarbij af, aangezien de bezettende overheid de verplichting heeft aangegaan, niet te roeren aan iets, wat in België tot volksvoeding moet dienen, waarom wij zo, om een aloude uitdrukking te gebruiken, "op Franse solde" worden gezet. Ik herhaal: onze magazijnen, slachterijen, pasteibakkerijen en zoveel andere handelshuizen zijn vol met allerhande fabelachtig dure eetwaren. Velen kopen nog geregeld, doch te velen hebben geen duit meer beschikbaar om te kopen. Kent iemand iets verschrikkelijkers dan een arme moeder met een halfnaakt kind, die beiden voor een rijk voorziene winkel staan en eten met de ogen? Een dergelijk toneel maakt me woedend. Ik vervloek het geringste van het oneindig vele, dat er toe bijdraagt om deze onschuldigen zo te folteren.

Wat leggen ze nochtans moed en spitsvondigheid aan de dag! Onze parkweelde van vroeger is aardappelland geworden en daarop zijn de leemten van niet gekiemde knollen benuttigd voor kolenteelt. Dat is een stuk moderne oorlogswaerde. De kleine graszoden en de steile hoogten heeft men niet kunnen dienstbaar maken, doch de volkshonger is er langs gespoekt. Kom mee met mij, naar de steilte van Jonfosse, naar het park van La Boverie, naar die van Coronmeuse,

dit van Cointe, naar de hoogte van Sint-Walburgis, naar al de boorden, hoeken en kanten, waar gras vrede heeft om te groeien. Daar liggen ze op hun knieën en kruipen vooruit: mannen van dagen, versleten vrouwen, werkloze struise, nauwelijks verzorgde meisjes, jonge mannen ook al. Ze hebben een mandje, een zak, een bak, ja, een oude reistas. Ze plukken, plukken met drift, als hongerig, het graasbaar gras en pakken het zorgvuldig in. Wie dichtbij komt, hoort het gerucht van dit plukken, als van koeien, die gulzig grazen in een malse weide. God betere het. Het zijn waarachtig mensen, die grazen met hun handen. Doch ze eten het gras niet, het is voedsel voor hun konijnen. Het kost niets. De politieagent, die vroeger ook zo'n grazer naar het zinnelozengesticht zou geweest hebben of naar de "permanence" gebracht, gaat thans eerbiedig voorbij, zo hij niet een woord van aanmoediging over heeft voor dit nieuwe soort arbeiders. Want het konijn wordt vet, wordt verkocht tegen 20 frank en meer. Intussen zijn zo honderden werklozen aan het werk en verdienen aan de konijnenkweek hun brood. Laat ons hen bewonderen, om hun vernuftig plegen, doch het konijn beklagen. Van het oorlogsveld komen heel zeker de meeste van onze jongens ongeschonden terug. Ze zullen hun ganse leven genieten van de roem en der verering der helden, doch van het ganse konijnenvolk, dat hier in de streek miljoentallig wordt opgekweekt, tot in de grootste boerderijen, blijft er nog niet zoveel over als Noah in zijn ark moet meenemen, om het ras te behouden.

Nochtans, de grootste vermenigvuldiging kan nauwelijks uitmaken hoe konijnen vermenigvuldigen. Meer stellig dan de sterren aan de hemel en de zandkorrels der aarde. Geen blijft er over. De monden hier staan hunkerend te wachten op het eerste gemest konijn, dat zich op de markt vertoont. Er zijn honderd monden voor één konijn. Zij, die dit vlees moeten verkopen, hongeren zelf. Heeft Dante aan deze hel gedacht? Deze hel voor de mensen en ook voor de konijnen?

Hoe oordeelt een konijn over zijn eigen leven? Hoe is zijn wereldbeschouwing? Ik weet het niet. Het kan misschien de oorlog van de mensen begrijpen en hem verdoemen. Ik hoop, tot mijn eigen vrede, dat het geen zweem begrip heeft over de grenzeloze slachting van de konijnen hier, opdat het toch de verbeelding van een gelukkig konijnenleven zou kunnen behouden tot onder het mes.

We hoeven geen herkauwers te worden. Zo we maar graseters konden zijn, was er geen klagend mens, waren er ook geen ongelukkige konijnen onder ons. We konden onze overgebleven parkstukken gerust ongeweid laten. Op de straten zouden we ons werpen. Ze hebben, reeds in de eerste oorlogsdagen groen gelachen, doch spoedig werden ze ernstig groen. Thans zijn er een aantal, die op jonge weilanden gelijken. Het gras is er bezig de plaveien te overspieren. Ze groenen tartend hier in Luik. In Sint-Truiden, ik heb het gezien, zijn ze reeds weken aan het worstelen, een heel vendel werklozen, om het gras van de grote markt te verslaan. Er is geen hulp aan. Achter de hielen groeit het weer groen. Wie legt me uit, waarom het gras rijker wordt, naarmate de mensen armer? Wie verklaart me, dat gras nu overal groeikracht vindt, terwijl de bevolking nauwelijks te eten heeft om het leven te houden? Zo waar, als we graseters konden worden voor de duur van de oorlog, we konden een tuier kiezen in elke van onze straten en ons zelf tuieren, zoals we dit in onze jeugd deden, op het rijke klaverland, met de koeien der vaderlijke boerderij. (Een tuier is een paaltje waaraan men een dier vastbindt zodat het kan grazen – JPDC).

Kent ge de ever? Weinig, heel zeker. Wij hebben hem thuis. Hij is in de oorlog. Hij toch mag zeggen, dat hij vecht voor de toekomst van zijn ras en van zijn gebied. Men maakt geen jacht meer op hem. Zijn volk breidt zich verbazend uit in onze bossen, zo verbazend, dat het meer dan ooit, en op ongewone tijdstippen, de engte voelt van zijn grenzen en naar wijder heenkomen moet uitzien. Onze evers zijn

nooit oorlogszuchtig, - als men ze maar laat begaan. Doch hun vlees is te lekker. Men schiet ze dood. De everjacht behoort zelfs tot de edelste. Zo het voor onze jagers reeds een heldendaad is naar huis te komen met een haas, die ze na hun vruchteloze jacht hebben gekocht op de Quai de la Batte, dan is het nog een grotere heldendaad, bij moeder de vrouw binnen te treden, fier en zegepralend met een werkelijk geschoten haas. Een ever te jagen en neer te schieten is echter een opperste adellijke uiting van mannelijk vermogen en behendigheid, een daad, die de geschiedenis boekt, zeven uren in de omgeving. Wie hier een ree of een hert onder schot krijgt en velt, behoeft het niet te zeggen. Wie een ever afmaakt, staat over zichzelf verbaasd en vraagt zich af hoe zijn nageslacht de roem van zijn daad zal kunnen waardig blijven. "Noblesse oblige".

De ever (*sus sper*, *sus scofra*), zijnde zegt men, de voorvader van ons varken, onderscheidt zich van zijn nazaat door een langwerpiger kop, grotere, uitstekende en snijdende slagstanden, kortere, rechtstaande en ietwat afgeronde oren, steviger, harder borstels, op verschillende plekken van het lijf gegroeid tussen een soort stijve, geel- of zwartachtige wol. Hij is de plompste bewoner van onze Ardense wouden, waar hij liefst zijn leger opslaat binnen de vochtige houtrijke plaatsen. Overdag blijft het beest in zijn leger. Tegen valavond doet hij eerst een wandelingetje op zijn gemak, gaat naar zijn badbak, een modderkuil bij de boord van een nabije poel, en verder op zoek naar zijn nooddrift: eikels, kastanjes, vruchten, ook wortels, die hij uit de grond wroet met zijn machtige lange snuit. Hij eet ook wel haasjes en patrijzen en haalt jonge konijnen uit de pijpen. Zijn oog is klein maar vurig. Hij heeft een woest bakkes en een diep gespleten lelijke muil. Hij kan 30 jaar oud worden. Omstreeks december leveren de beren (mannetje-severs) elkaar vreselijke gevechten, om het bezit van de wijfjes. Deze laatste dragen 119 dagen en brengen een worp van 3 tot 8 biggen op de wereld, die zij 3 tot 4 maanden lang zogen. Zes

maanden oud, zijn de “marcassins” (biggen) echt lieve beestjes. Ze steken in een aardige livrei, bestaande uit waterpas lopende strepen, overhands helder- en bruinvaal, op een grond van wit vaal en bruin mengsel. Van 6 maanden tot één jaar noemt men ze “bêtes rousses” (rosse beesten). Verder, tot 2 jaar, heten ze “bêtes de compagnie”; “ragots” tot 3 jaar; “sangliers à leurs tiers” (driejaarling), tot 4 jaar; “quartanier” (vierjaarling), tot 5 jaar. Na die ouderdom worden de slagstanden minder snijdend, meer gebogen en minder verscheurend. Dit beest noemt men “sanglier miré”. Over 9 of 10 jaar wordt de ever “vieux sanglier”, “porc entier”, “ermite”, of “solitaire” (eenzame) genoemd. De laatste benaming wordt het meest gebruikt. Kort nadat de zeug haar jongen heeft geworpen verlaat haar de beer, doch de moeder blijft enige maanden. Verschillende nesten verenigen zich dan: zeugen, marcassins en beren beneden 3 jaar. De jacht op de ever brengt haar gevaren mee. Het zeer wilde beest is sterk, geweldig, stout, verstandig. Het verlaat zijn leger enkel in het uiterste. In zijn vlucht, keert het zich meermaals om en slaat telkens een van zijn slagstanden in de hond, die het dichtst bij hem is. De ever zet het nooit op zijn snelste vlucht, dan wanneer hij opgeschrikt is door de hem nastormende blaffende honden, door het gerucht van de jacht of van de wapens. Hij is lastiger te overrompelen dan het hert. Wanneer de ever door huppelen of springen tracht te ontsnappen, is dit een bewijs dat hij af is. Uitgeput of gekwetst, plaatst hij zich tegen een boom en rijt de honden, die hem naderen het lijf open, tenzij er een van hen in slaagt hem het oor te vatten en het tussen zijn tanden te houden. “Coiffer” noemt men dit in de jachttaal. Men mag hem enkel naderen met geveld geweer en mes in de vuist. Onmiddellijk na de dood worden de ingewanden verwijderd uit het lichaam en overgelaten aan de honden.

Het vlees van de ever is fijner nog van smaak dan dat van het zwijn, en wordt nagenoeg op dezelfde wijze bereid.

Elk jaar, in de winter, vooral wanneer de sneeuw lang de aarde bedekt, komen de evers wel naar de dorpen van hun buurt en richten er schade aan. In de zomer zijn ook de veldvruchten tegen hun rooftochten niet beschermt. Dit jaar, een zeldzaamheid, vertoonden zich ganse nesten in de omtrek van Bonnelles. Eerst een zeug met 15 biggen; 's anderendaags een hele kudde jonge evers. Men stelt vast dat de evers aangroeien gedurende de oorlog en vreest voor winterse aanvallen. Wapens heeft men echter niet.

Onze correspondent te Havre meldt, dat morgen in de Belgische Staatscourant een koninklijk besluit zal verschijnen ter regeling van de voorwaarden voor het toekennen van een onderscheiding, door de koningin, aan de vrouwen, die zich in de oorlog nuttig hebben gemaakt. Het is een medaille, ontworpen door de beeldhouwer Rousseau. Ze geeft een beeltenis van koningin Elisabeth te zien, met de jaartallen 1914-1916 en het inschrift: "Pour la patrie, l'honneur et la charité".

29 september 1916

Havre, 28 september. De Belgische regering heeft een stichting ingesteld, die de naam draagt van Koning Albert-stichting, en die bestemd is om te voorzien in de woningnood in het verwoeste gedeelte van België. De regering heeft 10.000.000 frank in dit fonds gestort en neemt de garantie op zich voor eventueel door de stichting te sluiten leningen.

Voorzitter van het bestuur der stichting is de minister van binnenlandse zaken.

De Belgische Staatscourant van zaterdag zal een koninklijk besluit vermelden, waarbij een Koningin Elisabeth-medaille wordt ingesteld. Die medaille kan worden toegekend aan alle personen – zowel

Belgen als buitenlanders, die zich hebben verdienstelijk gemaakt door leniging van oorlogsellende.

2 oktober 1916

Brood naar België.

Men meldt ons uit Maastricht, dat er vandaag weer een begin zal worden gemaakt met de uitvoer van brood naar België.

3 oktober 1916

Het Vlaamsche Nieuws bevat een verordening van generaal von Bissing, de Duitse gouverneur-generaal in België, betreffende de voorraadaangifte van zwavel, zwavelhoudende grondstoffen, zwavelzuur, asbest, asbest-fabrikaten en sodium-vloeispaatkiezelsuurzout.

4 oktober 1916

Wij hebben melding gemaakt van het wetsbesluit van de Belgische regering van 21 juli 1916, waarbij de Belgen van 18 tot 40 jaar onder de wapens geroepen worden. In De (Belgische) Legerbode van 26 september zien wij, dat reeds meer dan 42.000 Belgen die oproep beantwoord hebben.

Onze correspondent schrijft uit Brussel:

Op de bekendmaking, waarbij de hoogste prijzen voor koren, zemelen en meel, zoals die op 15 oktober van kracht zullen zijn, worden vastgesteld, ontbreken ditmaal de posten: tarwemeel en roggemeel op 60 procent of fijner gemalen, aan pasteibakkers geleverd, met 80 F, respectievelijk 65 F per 100 kg. Dit heeft dan ook reeds voor gevolg gehad, dat de fijnere banketbakkerswaren niet meer te krijgen zijn, of slechts tegen zeer hoge prijzen.

Met ingang van 15 dezer werd de broodprijs op 49 centiemen per kilo gebracht. Van dit belangrijke voedingsmiddel is de hoogste prijs stijgende, als blijkt uit deze cijfers: 15 oktober 1915, 41 centiemen; 1 december 40 centiemen; 1 februari 1916, 42 centiemen; 1 april 47 centiemen; 1 mei 43 centiemen; 1 juni 46 centiemen; 15 juli 45 centiemen; 15 september 46 centiemen; 15 oktober 49 centiemen.

Wij lezen in het Vlaamsche Nieuws:

Deze week werd een inwoner van Molenbeek te Vilvoorde begraven. De lijkkoets kwam van het kerkhof terug, gevolgd door de drie rijtuiggen waarin de familie zat. Juist voor de kazerne te Vilvoorde vielen er, tengevolge van een schok, een hele partij aardappelen uit de lijkwagen, zodat de Duitse wachten er op af kwamen en lijkwagen met patatten en rijtuiggen met families heel de rommel de kazerne deden binnen rijden voor onderzoek. Patatten smokkelen in een lijkwagen, daaraan had toch nog geen mens tot heden gedacht.

5 oktober 1916

Men deelt ons mede:

Voor de heropbouw van de woonsteden in België heeft de Belgische regering te Havre, vorige week een wetsbesluit afgekondigd, waardoor een "Koning Albertfonds" opgericht wordt, dat moet dienen om in de verwoeste streken van België houten woonhuizen inderhaast op te timmeren en daarna gehele buurten te herstellen en te herbouwen.

Het fonds krijgt een eigen kas en volstreckte financiële en bestuurlijke autonomie. Het zal bestuurd worden door een raad van beheer, waarvan een zakenman de directeur zal moeten zijn. De staat zal alle initiatief overlaten aan de raad beheer, doch steeds nauwkeurig toezicht houden.

De Belgische staat heeft reeds een gift gedaan van tien miljoen en is verder bereid in te staan voor alle leningen, die het fonds zal kunnen aangaan. Dit laatste is gemachtigd giften en legaten te ontvangen, en het is te verwachten dat, de hele wereld door, dit werk van vredesherstelling in het beproefde België rijkelijk zal bedacht worden.

6 oktober 1916

Joh. Demaeght plaatst in Vrij België “een dringende oproep, vooral aan de Vlaamse vrouwen.” Hij luidt als volgt:

We hebben het allen aan den lijve gevoeld, wat het betekent alles te verlaten en rond te dolen in den vreemde. In die droeve, angstige ogenblikken hebben we kunnen waarden de troost die uitgaat van een vriendelijk woord, van een toegenegen gebaar, van een helpende hand. “Die stonden zijn voor ons voorbij, maar de herinnering is gebleven, nooit zullen we vergeten wat we toen geleden hebben, noch de namen van hen, die ons gestuurd hebben.

Nog dagelijks ondervinden wij wat het betekent zonder nieuws te blijven van hen die achtergebleven zijn. Met iedere dag, die voorbijgaat zonder de verwachte tijding te brengen groeit in ons de onrust, de angst ... Komt dan eindelijk het lang verbeide velletje en mogen we terugzien het welbekende geschrift van de onzen, van onze vrienden en onderaan die regels lezen een beminde naam: wat een blijheid, wat een zaligheid!

Verbeeld u nu dat er ginds, aan de IJzer, waar iedere dag doodsgevaar dreigt, waar alles ruw is en grof, waar alles spreekt van ellende en lijden – dat er daar jongens zijn, Belgen! hartelijke jongens, die leven, vergeten van allen; die tot heden zelden of nooit een briefje ontvingen van huis! die daar wroeten in de loopgraven en in de

modder zonder dat een straaltje van opbeuring, van troost, van genegenheid ze bereikt in hun droeve, eentonige, grauwe bestaan!

Is dat de geloven? Te geloven dat er daar dappere kerels zijn die, sedert twee jaar en langer weg van huis, verstoken blijven van al wat de ziel opbeurt, het hart schoort? En dat ongelooflijke verhaal bestaat nochtans! Want de twee brieven die daar voor mij liggen, liegen niet!

Uit de eerste: ... Zend mij persoonlijk niets meer, ik ontvang genoeg. Maar doe mij het plezier nu en dan een pakje te sturen naar ... een jongen van mijn batterij. Die jongen heeft sedert hij hier is nog nooit iets ontvangen. Ik deel al wat ik krijg met hem, maar wat een genoeg zou het hem doen, mocht hem ook eens iets geworden met zijn eigen naam er op, een briefje, een pakje aan zijn eigen persoonlijk adres! ...”

Uit de tweede: “Ik heb schrik het u te vragen daar ik weet dat ge overladen zijt van werk. Doch ik weet ook, dat ge al doet wat ge enigszins kunt voor ons landje en voor onze soldaten. En het is voor deze laatsten, dat ik bij u kom aankloppen! Ge weet dat hier aan het front bijna iedereen zijn “marraine” heeft. Maar als ik zeg “iedereen” dan overdrijf ik: want zij alleen die Frans kennen vinden de kans om zich een briefwisselaarster of een weldoenster “aan te schaffen”. Alleen onze arme Vlaamse jongens, die weinig of geen Frans kennen, blijven van alle troost en opbeuring verstoken! Nochtans ben ik overtuigd dat er vele gegoede Belgen in Nederland en elders zijn, die niet beter vragen dan het meterschap over onze Vlaamse kerels aan te nemen. In mijn batterij ken ik zeven doorbrave Vlaamse jongens, die sinds het begin van de oorlog gescheiden zijn van de hunnen en zelden of nooit een briefje ontvangen en dan nog is het van een soldaat, een vriend! Nooit een extra, enkel en alleen hun soldij om

van te leven! Ge kunt u inbeelden wat dat beduidt! Arme, arme vrienden!

Kunt ge u in uw omgeving of elders geen edelmoedige dames of juffrouwen vinden, Belgen of Nederlanders, die genegen zijn die jongens wat op te beuren en te helpen? Ze vragen niet veel: hoe weinig ook, het zal hen gelukkig maken.

Ik dank bij voorbaat, niet alleen namens hen, maar namens al de Vlamingen van mijn batterij ...”

Hartroerende oproep, voorwaar! En die dadelijk, dadelijk moet verhoord worden. Ik richt mij dus tot al de Belgen van goede wil, tot al de Belgen die een warm gemoed hebben: - zijn er andere? – ik wend me vooral tot hen die kunnen helpen, voor wie het mogelijk is nu en dan wat af te zonderen uit hun beurs; en bij deze wend ik mij voornamelijk tot de vrouwen: bij hen toch klopt men nooit tevergeefs aan waar troost en liefde gevraagd worden ...

Wie zal het zijne bijdragen om aan de verlaten Vlaamse jongens wat extra's te verschaffen? Wie zal ze schrijven, nu en dan, een woord van belangstelling, van opbeuring? Wie van u, o Belgische, o Vlaamse vrouwen zullen hun meters wezen?

Zo luidt de oproep van Joh. Demaegt.

Iedere gift, iedere aanvraag naar inlichtingen of adressen zullen, zegt hij, dankbaar ontvangen, bezorgd of beantwoord worden door de redactie van Vrij België, of door de schrijver van de oproep, te Middelburg.

7 oktober 1916

Opnieuw hebben de Duitsers moeilijk na te leven bepalingen in het leven geroepen inzake de vaart op de Belgische kanalen, meldt men aan Het Centrum. De vaart was in de laatste maanden weer enigszins levendiger geworden, maar dreigt nu tegen de winter volkomen stilgelegd te zullen worden.

Er is een beweging gaande om de gouverneur te bewegen maatregelen ten gunste van de vaart in te nemen.

9 oktober 1916

Vergoeding aan de families van Belgische gemobiliseerden.

Het Belgisch Staatsblad bevat een wetsbesluit omtrent de vergoeding aan de families van gemobiliseerde Belgen, waar het volgende aan ontleend is.

Te beginnen op 15 oktober 1916, wordt de dagelijkse vergoeding, toegekend aan de families der militairen van een lagere graad dan officier, welke ze zullen aanvragen, vastgesteld als volgt:

1. Aan de echtgenote van de militair, 1,25 F, met een vermeerdering van 0,50 F per kind van minder dan 16 jaar of gebrekkig.
2. Aan de persoon die gelast is te zorgen voor de kinderen van de militair weduwnaar met kind, of gescheiden met een kind waarover hij het toezicht heeft, 0,50 F per kind van minder dan 16 jaar of gebrekkig;
3. Indien de militair niet gehuwd is, weduwnaar met een kind of gescheiden met een kind waarover hij het toezicht heeft of indien hij geen kind erkend heeft, 1,25 F aan de vader, bij ontstentenis van vader en moeder aan de verwante in de opklimmende linie door de militair aangeduid, tenzij deze laatste ouderloze broers of zussen hebben van minder dan 16

jaar of gebrekkig, in welk geval de vergoeding van 1,25 F zal betaald worden aan de persoon die gelast is voor dezen te zorgen;

4. Aan de persoon die gelast is te zorgen voor de door de militair wettig erkende kinderen, 0,50 F per kind van minder dan 16 jaar of gebrekkig.

Indien de vader en een of verscheidene van zijn ongehuwde zonen of indien verscheidene ongehuwde broers tegelijkertijd onder de wapens zijn, wordt de vergoeding berekend tegen 1,25 F voor de eerste van deze diensten, tegen 0,65 F voor de tweede dienst, tegen 0,45 F voor de andere diensten.

De bij deze wet vastgestelde vergoedingen zijn niet verschuldigd indien de families, die ze aanvragen, in een land verblijven dat hun een ten minste gelijkwaardig vluchtelingengeld toestaat en indien de wetten of bestuurlijke regelingen van dit land niet toelaten deze vergoedingen en de militievergoedingen gelijktijdig uit te betalen.

Een bijzondere vergoeding voor huisvesting, te beginnen op 15 oktober 1916, toegekend aan de naar Frankrijk uitgeweken families der militairen die als dusdanig behandeld worden.

De vergoeding voor huisvesting wordt toegestaan aan de echtgenote van de militair, bij ontstentenis van deze of indien zij niet naar Frankrijk uitgeweken is, aan het hoofd van de familiegroep samengesteld uit de bloedverwanten in rechte linie van de militair.

De vergoeding bedraagt 30 F per maand voor de echtgenote van de militair of het hoofd der familie indien zij uitgeweken zijn naar een gemeente van meer dan 8000 inwoners en 20 F per maand indien zij verblijven in een gemeente van minder belang.

Ze wordt bij voorbaat betaald.

De vergoeding voor huisvesting wordt verhoogd met 10 frank per kind van minder dan 16 jaar in de gemeenten van eerste klasse, met 7,50 F per kind van minder dan 16 jaar in de gemeenten van tweede klasse.

Alleen de kinderen van de militair geven recht op de verhoging voorzien bij vorig artikel.

Een enige vergoeding van hetzelfde bedrag wordt echter toegekend indien een of verscheidene broers en zussen, neven en nichten van de militair, van minder dan 16 jaar of gebrekkig, toevertrouwd zijn aan het toezicht van zijn echtgenote of aan het hoofd van de familiegroep welke de vergoeding voor huisvesting ontvangt.